

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Preddiplomski sveučilišni studij Ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja

Marinela Mikić

PAS I DIJETE PREDŠKOLSKE DOBI

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Ekološki odgoj u dječjem vrtiću

Mentor: prof. dr. sc. Irella Bogut

Studentica: Marinela Mikić

Matični broj:

Slavonski Brod, 2019.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Preddiplomski sveučilišni studij Ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja

Marinela Mikić

PAS I DIJETE PREDŠKOLSKE DOBI
(THE DOG AND THE PRESCHOOL – AGED CHILD)

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Ekološki odgoj u dječjem vrtiću

Mentor: prof. dr. sc. Irella Bogut

Studentica: Marinela Mikić

Matični broj:

Slavonski Brod, 2019.

SAŽETAK

Važno je da čovjek uspostavi dvosmjernu komunikaciju sa životinjom te nauči primati i slati informacije i energiju te naposljetku nauči povezati se sa životinjom. Svaka životinja može biti učitelj i iscjelitelj. Životinje s kojima dijelimo svakodnevnicu nude nam prijateljstvo, emocionalnu toplinu te priliku za učenje o životu. Ljudi u društvu životinja osjećaju mir, opušteni su, veseli i što je najbitnije mogu biti onakvi kakvi jesu i znaju da neće biti osuđivani. Djeca ostvaruju posebnu vezu sa životinjama, a najviše kućnim ljubimcima, psima. One im pružaju radost, prijateljstvo, igru i zabavu, ali uz njih i uče. Terapija i rehabilitacija sa životinjama predstavljaju novi način rada s invalidnim osobama. Veza između čovjeka i životinje je u svrhu održavanja ili unaprjeđivanja funkcioniranja pacijenta te pomaganja u procesu poboljšavanja kvalitete života. Ako čovjek ima zdravlje, ima sve. Na zdravlje (mentalno ili fizičko) pozitivno utječu mnogi čimbenici i životinje koje obogaćuju život ljudima. Cilj završnog rada je prezentirati kako psi utječu na zdravlje ljudi, kako pomažu pri terapiji i rehabilitaciji te kako približiti djeci, ali i odgajateljima i učiteljima u školama njihovu ulogu u životu čovjeka.

Ključne riječi: terapijski psi, zdravlje ljudi i rehabilitacija, utjecaj životinje na čovjeka

SADRŽAJ

1. UVOD	
2. ČOVJEK I ŽIVOTINJE.....	2
2.1. Važnost komunikacije sa životinjama.....	2
2.2. Životinje i moć iscjeljivanja.....	2
2.3. Dijete i životinja.....	4
3. ŽIVOTINJE U TERAPIJI I REHABILITACIJI.....	6
3.1. Povijest.....	6
3.2. Vrste životinjskih terapija.....	7
3.2.1. Terapija sa psom.....	7
4. OPĆENITO O PSIMA.....	9
4.1. Briga i njega za psa.....	9
4.2. Zajedničke osobine svih pasa.....	11
4.3. Raznolikost pasa.....	11
4.3.1. Lovački psi.....	12
4.3.2. Goniči i tragači.....	13
4.3.3. Radni psi.....	13
4.3.4. Terijeri.....	13
4.3.5. Patuljaste pasmine.....	14
4.3.6. Ovčari.....	14
4.3.7. Ostali psi.....	15
4.3.8. Razne nesvrstane pasmine.....	15
4.4. Psi u službi čovjeka.....	15
4.4.1. Psi kao terapija.....	16
4.4.2. Psi za potragu i spašavanje.....	16
5. TERAPIJSKI I REHABILITACIJSKI PSI.....	17
5.1. Koje pasmine i zašto?.....	17
5.2. Zlatni retriever.....	18
5.3. Labrador retriever.....	19
6. PROGRAM SOCIJALIZACIJE PASA.....	21

7. O TERAPIJSKIM PSIMA.....	24
8. O REHABILITACIJSKIM PSIMA.....	26
9. UTJECAJ NA RAZLIČITE ASPEKTE RAZVOJA.....	27
9.1. Utjecaj na fizički razvoj.....	27
9.2. Utjecaj na socijalni razvoj.....	27
9.3. Utjecaj na emocionalno-psihološki razvoj.....	27
9.4. Utjecaj na kognitivno-emocionalni razvoj i ponašanje.....	28
9.5. Utjecaj na duhovni razvoj.....	28
10. TERAPIJSKI I REHABILITACIJSKI PSI U HRVATSKOJ.....	29
11. DIJETE I PAS – GRANICE MORAJU POSTOJATI.....	30
12. ZAKLJUČAK.....	32
13. LITERATURA.....	33

1. UVOD

Prije par godina našoj obitelji pridružio se jedan novi član (njemački špic) kojeg smo nazvali Sherry. Ona je bila naš prvi kućni ljubimac i osvojila je naša srca no ne samo naša već i naših rođaka i susjeda. Sherry je jedna mala životinja koja je u naše živote unijela radost i puno nas toga i naučila. Kako sam dane provodila sa Sherry, sve sam više shvaćala koliko je inteligentna i suosjećajna životinja. Zbog nje i posebne ljubavi koju sam osjećala prema njoj, zainteresirala sam se za temu mog završnog rada, ali isto tako i radi moje povezanosti sa psom tijekom predškolske dobi.

Mnogo ljudi zna da postoje terapijski i rehabilitacijski psi, ali malo njih zna nešto više o tome kao npr. koja je razlika između terapijskog i rehabilitacijskog psa, koje vrste pasa mogu postati terapijski ili rehabilitacijski psi i zašto, kako se obučavaju te na što psi djeluju kada govorimo o ljudskom zdravlju. Djecu je važno više informirati o ovoj temi jer ćemo često u vrtiću s djecom raspravljati o ovim temama, a budući da su djeca znatiželjna i vole životinje, ova tema će im se svidjeti i imati će bezbroj pitanja.

Ovaj rad podijeljen je u poglavlja kroz koja nastojim objasniti važnost i ulogu terapijskog i rehabilitacijskog psa u ljudskom životu. Govori nam o odnosu čovjeka i životinje, o tome što je terapija, a što rehabilitacija te o životinjama u terapiji i rehabilitaciji. Također, govori o psima i njihovim zajedničkim osobinama, a posebno psima u službi čovjeka. Objašnjava nam koje pasmine su najbolje za terapijske i rehabilitacijske pse i zašto. U radu ima i nešto više o programu socijalizacije pasa, različitim aspektima razvoja na koje utječu terapijski i rehabilitacijski psi te o takvim psima u našoj zemlji. I jedno vrlo važno poglavlje, koje nam govori o djetetu i psu i granicama koje moraju postojati između njih.

2. ČOVJEK I ŽIVOTINJE

2.1. Važnost komunikacije sa životinjama

Margrit Coates nam govori u knjizi „Komuniciranje sa životinjama“ o jedinstvenosti svake životinje i važnosti komuniciranja sa životinjama. Coates je iscjeliteljica i komunikatorica koja s različitim životinjama radi već dugo godina i u svojoj knjizi nam donosi niz priča o njenom iscjeljivanju životinja i životinjskom iscjeljivanju ljudi. „Životinje su veličanstvene. One nam pomažu odgonetnuti složenost komunikacije. I više od toga – one nas poučavaju i informiraju.“ (Coates, 2012.: 61) Životinje neće reći samo informacije o svom duševnom i zdravstvenom stanju, već će nas upozoriti i na ono što samog čovjeka očekuje. Komunikacijom sa životinjama poboljšavamo razumijevanje samih sebe, ali i iscjeliteljskih i komunikacijskih vještina koje su u nama.

Komunikatori sa životinjama postižu rad koji uključuje dolaženje do informacija na razne načine: tumačenje životinjskih poruka na razini uma, čitanje različitih simbola i metafora te praćenje životinjskog ponašanja. Coates govori da sve životinje imaju iscjeliteljske osobine te da mogu promijeniti živote mnogih ljudi. Životinje mogu pomoći ljudima na fizičkom i emocionalnom polju zbog svojih izraženih instinkata i intuitivne sposobnosti šestog čula. Važno je da čovjek uspostavi dvosmjernu komunikaciju sa životinjom te nauči primati i slati informacije i energiju i naposljetku nauči povezati sa životinjom. Uz to životinje su živa bića kao i ljudi te imaju misli i osjećaje kojima mogu osjetiti naša razmišljanja i osjećaje. (Coates, 2012.)

2.2. Životinje i moć iscjeljivanja

Susan Chernak McElroy u knjizi „Životinje kao učitelji i iscjelitelji“ priča o svojoj ljubavi prema životinjama. Također priča o svom pozivu upoznavanja svijeta sa životinjama u ulozi učitelja, iscjelitelja ali i anđela. Autorica govori da je veliki obožavatelj životinja i da je njima oduvijek očarana. Roditelji su joj prenijeli ljubav i poštovanje prema životinjama od samoga djetinjstva. Imali su razne životinje i za nju je bilo prirodno razgovarati sa njima, slušati ih i smatrati ih u jednu ruku članovima obitelji i prijateljima.

Susan govori o životinjama kao našim istinskim prijateljima koji nas najbolje poznaju. Po njoj, svaka životinja može biti učitelj i iscjelitelj. Životinje s kojima dijelimo svakodnevnicu nude nam prijateljstvo, emocionalnu toplinu te priliku za učenje o životu. Ljudi u društvu životinja osjećaju mir, opušteni su, veseli i što je najbitnije mogu biti onakvi kakvi jesu i znaju da neće biti osuđivani. Također, slučajno susrećemo u našem životu i životinje koje nas upozoravaju na moguće nevolje i pomažu nam da ih svladamo. „Dojili su nas vukovi, delfini i kitovi spašavali od utapanja u oceanu. Bilo nam je dopušteno da sigurno ušćemo u lavlju jazbinu ili zmijsku jamu, ili su nas na sigurno dovele životinje koje su se misteriozno pojavile i koje su zatim nestale bez traga. U ovo navođenje životinjskih anđela uključila bih i heroje, i one koje su dali svoja tijela za toplinu ili hranu gladnima i bosima, kao i životinje koje ljudima zamjenjuju oči, ruke i uši, za one od nas, koji ovise o njihovom velikodušnom služenju.“ (Chernak McElroy, 2002.: 55-56)

Djeca ostvaruju posebnu vezu sa životinjama, a najviše sa kućnim ljubimcima. One im pružaju radost, prijateljstvo, igru i zabavu, ali uz njih i uče. Djeca koja su suočena s bolešću teže za sigurnim i iscjeljujućim mjestom ali nisu ni svjesna da životinja sa svojim prisustvom može biti izvor sigurnosti i iscjeljenja. Životinje ponekad znaju bolje saslušati od ljudi jer ne osuđuju i pružaju nam u tom trenutku smireno odobravanje i ljubav.

Postoje posebni programi za djecu s određenim poteškoćama gdje se ona druže sa životinjama i na taj način njihov odnos postaje terapijski. Jedan od prvih nacionalnih programa te vrste su *Zeleni dimnjaci*. To je stambeni centar za terapiju smješten na više od stotinu rali poljoprivrednog zemljišta u New Yorku. Oko stotinu djece iz gradova unutrašnjosti dijele zemljište s više od 150 životinja u bilo koje vrijeme. Dr. Samuel Ross Jr. kaže da su mnoga djeca došla s prošlošću zapostavljene i zlostavljane djece. Na *Zelenim dimnjacima* djeca brzo nauče da nikada nije postojala životinja koja je dijete pitala za njegove uspjehe ili neuspjehe na ispitima. Djeca koja su iskusila svijet kao nesigurno mjesto, životinja može postati jedini učitelj kojemu dijete može vjerovati. (Chernak McElroy, 2002.)

2.3. Dijete i životinja

Svakodnevno iskustvo potvrđuje da su djeca i životinje u povlaštenom odnosu sličnosti i razumijevanja. „Oni su srodni izgledom i reakcijama, jedni i drugi „iznad dobrog i zla“, jedni i drugi u najvećoj mjeri očuvana prirodnost u sve više kultiviranom svijetu.“ (Visković, 2009.: 291). Dijete je bliže životinji od odraslih, prije svega osjećajno je i zato izaziva kod nje drukčije ponašanje te će se životinja lakše družiti s djetetom i od njega podnositi ponašanja koja ne bi podnosila od odraslih. Nekolicina ih ima sreću živjeti s kućnim ljubimcem, a djeca koja žive na selu imaju priliku upoznati i razne vrste domaćih, ali i divljih životinja. Od najranije dobi djecu silno privlače i uzbuđuju prve životinje koje vide. Većina djece se već od najranije dobi susreće sa životinjama u bajkama, basnama i pričama koje im čitaju ukućani, gledajući crtiće i slikovnice ili igrajući se igračkama u obliku plišanih životinja. U prvim godinama života 30 do 50% dječjih snova sadrži životinje. Učestalost znatno opada poslije desete godine. Dolaskom u školu sva djeca se susreću sa životinjama te sve više razgovaraju o njima. Dolaskom u školu sva djeca se susreću sa životinjama te sve više razgovaraju o njima.

Psiholozi i pedagozi dotičaj sa životinjama koriste da bi smanjili usamljenost i anksioznost i pobudili zanimanje za drugoga, afektivne odnose, osjećaje samopouzdanja i odgovornosti, verbalnu i neverbalnu komunikaciju, negativne odgovore na agresivnost i druge. Nažalost, snažna vezanost djece i životinja ima i svoje negativne strane. Pored toga što životinje mogu biti uzrokom povreda i specifičnih oboljenja djece, što se s nešto pažnje može izbjeći, djeca često nenamjerno ili namjerno, zbog neznanja ili zbog agresivnih sklonosti, povređuju i muče životinje. Istina je da malo tko može tako silno voljeti, ali isto tako i bešćutno zlostavljati životinje kao što to mogu činiti djeca. Dobar dio dječjih zoofobija, npr. prema insektima, zmijama i drugim „zlim/gadnim/opasnim“ životinjama, ako se ne radi o prirodnim samoobrambenim mehanizmima, uzrokovan je pogrešnim odgojem i obiteljskim iskustvima. Djeci su kućne životinje ne samo savršene „žive igračke“, sa svim funkcijama koje igračke imaju, nego su redovito još i najbolji prijatelji. Ta prisnost sa životinjama, bilo kroz prijateljstvo ili sukob, nadasve je potrebna i snažna kod djece kojoj nedostaju potpunije osjećajne veze s roditeljima i drugim ljudima. Njima životinje predstavljaju privlačnost zbog elementa ugodne u dodirivanju toplih, dlakavih ili krznenih bića pa čak i kada nisu živa, već samo plišane igračke. Povrijeđenoj djeci je važno da životinja „sluša i ne pita, sve razumije i nikada ne izdaje“. (Visković, 2009.)

Potrebu za životinjama pojačava današnja udaljenost gradske djece od prirode i to se smatra dovoljnim razlogom za postojanje ZOO vrtova i cirkusa. Za etički usmjereni naturalistički odgoj treba shvatiti da su životinje osjetljiva i pametna bića koja imaju svoje posebne potrebe koje se mogu ostvariti u njoj primjerenom ambijentu - na slobodi, ako je divlja, i s mnogo ljudske brige, ako je domaća. Djeci treba dati samo one životinje za koje postoje smještajni uvjeti i koje se dobro osjećaju u stalnom društvu s ljudima i u polu zatvoreništvu kućnoga prostora. Težnju djeteta za doticajem s prirodom i životinjama treba zadovoljiti izletima u selo, šume i gradske parkove, u prave ili dječje farme, u nacionalne parkove i na more, kao i literaturom i filmovima koji razvijaju spoznajne interese i osjećaj poštovanja prema prirodi i životu. Životinje su, neovisno o njihovoj starosti kad ih promatramo s gledišta evolucije čovjeka, vječna djeca. To je možda i najdublji izvor uzajamne privlačnosti i razumijevanja između djece i životinja. To je još jedan razlog zašto čovjek mora imati spram životinja kao i djece, mjerila odgovorne pažnje i zaštite. (Visković, 2009.) Na slici 1 možemo vidjeti kako djeca već u ranoj dobi imaju komunikaciju sa životinjama.

Slika 1. Dijete i životinja (<http://themetapicture.com/these-pictures-are-what-dreams-are-made-of/>, 20.8.2018.)

3. ŽIVOTINJE U TERAPIJI I REHABILITACIJI

Novi način rada s invalidnim osobama predstavlja terapija i rehabilitacija sa životinjama. Veza između čovjeka i životinje temelji se na održavanju i unaprjeđivanju funkcioniranja pacijenta ili pomaganju u procesu poboljšanja kvalitete života. To poboljšanje provodi se u različitim ustanovama kao npr. bolnice, starački domovi i zatvori. U terapiju životinjama spada rad sa životinjama s ciljem poboljšavanja socijalnog, emocionalnog i kognitivnog razvoja pacijenta. Takva terapija pomaže djeci koja su zlostavljana, s posebnim potrebama, osobama oboljelim od karcinoma i drugih teških bolesti, ali i ljudima koji imaju posljedice teških trauma.

3.1. Povijest

Terapija i rehabilitacije životinjama i ljudi zajedno opstaju dugo godina. Terapijski potencijal životinja, prvi put se pojavljuje u kasnim 80-ima, kada je Florence Nightingale, napravila znatna otkrića u vezi AAT (animal-assisted therapy ili terapije životinjama). Primijetila je da mali kućni ljubimci pomažu u smanjivanju anksioznosti kod djece i odraslih koji su u psihijatrijskim ustanovama. Tijekom ranih 1930-ih, Sigmund Freud, „otac psihoanalize“, postao je zagovornik AAT kada je počeo koristiti svog psa Jofi, tijekom psihoterapijskih seansi. On je vjerovao da su pacijenti imali poseban osjećaj, a psa Jofija je koristio kako bi smanjio razinu napetosti kod pacijenata te kako bi si olakšao komunikaciju s njima. Mnogi bolesnici osjećali su se ugodno u razgovoru preko Jofija. Freudov pogled na terapijski potencijal životinja nije postao jasan do dva desetljeća nakon njegove smrti. U ranim 1960-ima, Boris Levinson, slučajno je otkrio da je poremećeni 9-godišnji dječak počeo komunicirati kada je Levinson pas, Jingles, sjedio s njima za vrijeme psihoterapije. Nastavio je promatrati slične rezultate s drugom djecom koja su imala poteškoća u komunikaciji. Levinson je postao poznat kao „otac AAT“. 1989., Delta društvo, poznata skupina za obrazovanje životinja pod današnjim imenom Pet partneri, razvila je program certificiranja kako bi se osiguralo da su životinje vješte u pružanju AAT. Preporuke organizacije za AAT i dalje će se koristiti kao terapijske intervencije. Poslije je AAT evoluirao i postao dio usluga koje nude mnoge zdravstvene ustanove, ali i starački domovi, rehabilitacijski centri te bolnice.¹

---

¹ <http://www.annalsoflongtermcare.com/article/animal-assisted-therapy-exploration-its-history-healing-benefits-and-how-skilled-nursing>

3.2. Vrste životinjskih terapija

Životinjska terapija može obuhvatiti kućne ljubimce (npr. psi, mačke, zamorci), domaće životinje (npr. konji, trbušasta svinja) i morske životinje (npr. delfine).² Postoje tri glavne vrste terapije životinjama: hipoterapija, terapija s psima i terapija s delfinima.

3.2.1. Terapija sa psom

Ova terapija podrazumijeva obuku psa za pomoć osobama s invaliditetom. Na temelju literature može se napraviti podjela na psa vodiča, rehabilitacijskog psa i terapijskog psa. Pas vodič je pas pomagač koji osobama s oštećenjem vida olakšava kretanje u prostoru. Takav pas mora znati ovladavati naredbama te mora samostalno pronalaziti najsigurnija rješenja u situacijama čime će povećati samostalnost, sigurnost i brzinu kretanja slijepo osobe. Program obuke za kretanje uz psa vodiča provodi se kroz individualni rad s korisnikom u trajanju od šest tjedana. Korisnik tada izgrađuje kontakt s psom, ali i stječe znanja o njezi i zdravlju te uči naredbe koje je pas naučio tijekom školovanja. Slika 2 prikazuje rehabilitacijskog školovanog psa koji svakodnevno pomaže teško pokretnoj osobi ili osobi u invalidskim kolicima. Tijekom školovanja pas uvježbava donošenje stvari, pritiskanje (njuškom ili šapom) - spuštanje papučica na invalidskim kolicima, paljenje i gašenje svjetla, otvaranje i zatvaranje te drugo. Terapijski psi su školovani psi s terapijskom namjenom i da pomažu svome korisniku. Tako se potiču razvojni procesa kod djece i mladih s teškoćama u razvoju. Školovanje psa sadrži u programu vježbe poslušnosti, a posebnosti treninga prave se prema individualnim potrebama svakog pojedinog korisnika.

---

² <http://www.annalsoflongtermcare.com/article/animal-assisted-therapy-exploration-its-history-healing-benefits-and-how-skilled-nursing>

Slika 2. Terapija sa psom (<https://www.index.hr/ljubimci/clanak/ovaj-prekrasni-terapijski-pas-svojoj-je-vlasnici-promijenio-i-olaksao-zivot/972733.aspx>, 20.8.2018.)

4. OPĆENITO O PSIMA

„Pas, *Canis familiaris*, kralježnjak je, sisavac i zvijer, pripadnik porodice pasa (Canidae) koja obuhvaća i lisicu, čaglja, vuka te australskog dinga. Smatra se da je predak psa bila životinja slična vuku – vjerojatno mješanac između vuka i čaglja – koja je živjela prije nekoliko milijuna godina.“ (Bolha, 2014.: 10). Psi potječu od divljih životinja koje žive društveno u čoporima sa „vođom“. Prva pojava psa zabilježena je tako da je nekoliko životinja iz porodice Canidae našla hranu i sigurnost ili bila prisiljena napustiti čopor i pokoriti se čovjeku - vođi.

Psa zovemo najplemenitijom i najracionalnijom životinjom jer je čovjek sve njegove prirodne sposobnosti razvio i podesio u skladu sa svojim potrebama pri tome mijenjajući tijelo i ponašanje pasjih predaka. On je svestrano te silno ovisan o čovjeku koji ga uzdržava i zapovijeda mu jer je po nagonu socijalan i podčinjen hijerarhiji. Pas ima stalnu potrebu za ljudskim društvom, teško podnosi zanemarivanje, napuštanje i promjenu gospodara jer je spreman braniti njega i njegovu imovinu. Pas je podčinjen i vjeran samo svome gospodaru i njegovoj obitelji.

Po prirodi pas je poslušan i dobro prima zapovijedi. Uz to razumije nešto od ljudskog govora te prepoznaje kad ga se doziva a odgovara glasanjem (lajanjem). Od svih domaćih životinja, pas ima najbolju funkciju te njegova inteligencija služi čovjeku za puno svrha – za lov, vuču, čuvanje posjeda i stada, borbu, pomoć invalidima, policijske zadatke te razne druge. Čovjek osjetila i sposobnosti koja mu nedostaju nadoknađuje zapravo imanjem psa kao svoje životinje. Lako ga se uči i dresira za različite radnje u kojima postiže visok nivo i to je razlog ranog domesticiranja u povijesti. (Collins, 2013.)

4.1. Briga i njega za psa

Za suživot sa psom čovjek mora znati osnove skrbi za psa. On ne zahtjeva samo društvo i hranu, već brigu i njegu te kao i sve druge životinje, žele dom, sigurnost, hranu, društvo... Psi za sve navedeno ovise o ljudima dok ljudi za sve to se mogu pobrinuti sami. U priručniku „Moj pas“ S. Collins navodi da je psu važno mjesto za spavanje - košara za spavanje ili kavez, ovisno o veličini i karakteru psa te je dobro da ga vlasnik uredi jer ono predstavlja psu siguran prostor .U blizini mjesta za spavanje može se postaviti zdjelica s vodom i igračke za psa.

Kada se radi o prehrani, važno je razlikovati prehranu štenaca od prehrane odraslih pasa. Ljudi smatraju da su psi svežderi i da je bitno naći prehranu koja odgovara psu, koja mu čuva zdravlje i ne izaziva probleme. Kad se odvaja štene od sise, uvode se mali obroci pomiješani s nadomjesnim mlijekom. Štenci postepeno prelaze na krutu hranu, a po pravilu trebali bi jesti četiri ili pet puta na dan. Za rast i razvoj potrebne su bjelančevine kojih ima u mesu, jajima i nekim mliječnim proizvodima. Masnoće opskrbljuju energijom, ali su i izvor masnih kiselina bitnih za održavanje psećeg zdravlja. Za razliku od ljudi, psi sami proizvode vitamin C pa ga ne moraju dodatno uzimati no treba im mnogo vitamina A, D, E i K te onih iz skupine B, kao i minerala: sumpora, kalcija i magnezija. Štene trebamo držati dalje od čokolade jer loše utječe na živčani sustav pasa, grožđe i groždice jer se njima može otrovati, luk i češnjak jer mogu oštetiti krvne stanice i imunost sustav te alkohol jer su neotporni na njega. Odraslim psima važno je održavati dobru tjelesnu težinu i njih možemo hraniti suhom i konzerviranom hranom te hranom kod kuće. Međutim, neki ljudi hrane svoje pse i sirovom hranom jer smatraju da je to prava prirodna prehrana za pse. (Collins, 2013.)

Pas zahtjeva redovito održavanje tjelesne higijene. Dlaka psa se u pravilu čisti sama, ali većini pasa koristi kupanje jednom mjesečno. Kod kupanja, psa treba dobro očetkati (kako bi uklonili otpalu i zapletenu dlaku), koristiti gumeni podložak da se pas ne bi okliznuo u kadi, skinuti kožni ovratnik, ali staviti neki drugi kako bi mogli zaustaviti psa ako odluči otići potpuno mokar, provjeriti da voda nije previše topla, staviti kuglice vate u uši svoga psa da u njih ne uđe voda te paziti da voda i šampon ne dođu u oči psu. Ako imate psa kojem stalno raste dlaka, potrebno ju je ošišati (svakih šest do osam tjedana). Različite vrste dlaka zahtijevaju različitu opremu za četkanje (češalj sa širokim zupcima, češalj s gustim zupcima, dvostrana četka). Kako bi svoga psa privikli na četkanje, preporuča se svakodnevno četkanje kroz kraće vrijeme. Teži psi potroše svoje nokte pa ih nije potrebno rezati dok je lakšim psima potrebno rezati nokte. Treba se paziti na dio nokta da ga se ne ošteti (koji dolazi poslije samog vrha) jer to psa boli i može doći do krvarenja. (Fogle, 2004.)

Uz sve ovo potrebno je i održavanje zdravlja psa koje zahtjeva odlaske veterinaru. Ako je pas mlad i zdrav odlazak veterinaru može se obaviti jednom godišnje. Ako je star, dolazi do zdravstvenih poteškoća te će se češće ići veterinaru. Kako bi pas ostao u dobroj kondiciji potrebno mu je kretanje i ono ublažava napetost, ulijeva mirnoću te sprječava problematična ponašanja. Štenad i stare reumatične pse nije dobro izlagati napornim aktivnostima. Postoje razne vrste

kretanja i aktivnosti za pse kao što su agility, flyball – pseća aktivnost s trčanjem, skakanjem, hvatanjem, plesanje sa psom. Uz to postoje razne igre koje psi vole: hrvanje i potezanje, naganjanje, igre sa štapovima i loptom, igre skrivača i lov na predmete. (Collins, 2013.)

4.2. Zajedničke osobine svih pasa

Neovisno o pasmini psi imaju osnovne zajedničke osobine. Svi psi imaju 42 zuba, od kojih se najviše ističu očnjaci. Prednje noge imaju takozvane „ruke“ s pet prstiju i pandžama, od kojih je prvi slabo razvijen dok stražnje noge imaju „stopala“ sa samo četiri prsta. Psi imaju jako dobar vid, ali ne vide dobro noću kao mačke. Sluh im je osjetljiv, a njuh izvanredan - čak 50 000 puta osjetljiviji od ljudskog. Psi imaju osjećaj za teritorij, ali puno slabiji od mačaka. Od svojih potomaka zadržali su osobinu bilježenja teritorija mokrenjem. To je s vremenom izgubilo svoje precizno značenje i danas više znači prijelaz preko teritorija nego obilježavanje njegovih granica. (Laća, 2002.)

Pseće njuškanje je glavno sredstvo sporazumijevanja u psećem svijetu. Za lakše hvatanje mirisa bitan je vlažan nos. Mirisom se mogu privući ili potjerati drugi psi i prikladni su za obilježavanje teritorija jer se najčešće osjećaju nekoliko dana. Psi koriste stabla i stupove kako bi se međusobno sporazumijevali ostavljajući mirisne poruke. Različiti mirisi govore nešto o onome tko ih je ostavio. Npr. ženka koja se sprema za parenje ostavit će vonj koji privlači moguće partnere. Pas puno toga doznaje o drugom psu njušenjem analne žlijezde. (Elphick i suradnici, 2001.)

4.3. Raznolikost pasa

Svaka skupina pasa kod koje je štenad slična roditeljima fizički i po ponašanju naziva se pasminom. Ono što mi nazivamo pasminom skupina je uzgojenih pa kako bi se stopili u „standard pasmine“. „Pasmine – skupine pasa čijim međusobnim parenjem nastaju potomci koji izgledaju i ponašaju se kao njihovi roditelji – pojavljuju se i nestaju.“ (Fogle, 2005.:79) U svijetu je priznato više od 400 pasmina dok skoro polovina svih pasa s rodovnicom pripada jednoj od 20 najpopularnijih pasmina, a 50 najčešćih pasmina obuhvaća više od 90 posto svih pasa s rodovnicom. (Fogle, 2004.)

Psi su se tradicionalno razvrstavali prema poslu koji su obavljali, bio to ovčarski, lovački ili čuvarski posao. Ocjenjivali su se prema tome koliko dobro su ga obavljali te je vanjština nesumnjivo bila podređena korisnosti. Možemo prepoznati nekoliko skupina pasa kao što vidimo na slici 3, a to su: lovački psi, goniči i tragači, radni psi, terijeri, patuljaste pasmine, ovčari, ostali psi i razne nerazvrstane vrste. (Collins, 2013.)

Slika 3. Raznolikost pasa (<https://www.quora.com/Why-do-dogs-of-different-breeds-look-so-different-while-humans-all-around-the-world-looks-largely-the-same>, 21.8.2018.)

4.3.1. Lovački psi

U tu skupinu lovačkih pasa pripadaju retriveri, španijeli, pointeri i seter. Ti su psi izvorno bili uzgojeni za istjerivanje i donošenje divljači iz vode i s tla. Podrijetlo je još vidljivo kod mnogih pasmina, ponajprije labradora i zlatnog retrievera koji su obožavatelji vode. Psi u toj skupini omiljeni su izbor za kućnog ljubimca, a većini treba mnogo kretanja kako bi ostali u kondiciji. Oni su odlični kućni ljubimci pod uvjetom da imaju aktivne vlasnike u dobroj kondiciji koji imaju vremena za odgoj i šetnju.

4.3.2. Goniči i tragači

Ni u jednoj zemlji nije razvijeno toliko varijeteta goniča tragača kao u srednjovjekovnoj Francuskoj. Psi goniči tragači koriste se svojim nosovima i beskrajnom izdržljivošću da bi slomili otpor divljači i dovukli je na sigurno. Nadalje, goniče i tragače dijelimo na dvije široke kategorije: goniče i tragače po krvi. Goniči (npr. afganistanski hrt i barzoi) su razvijeni kako bi progonili i hvatali divljač pa su među njima neki od najbržih pasa na svijetu. Nužna im je redovita tjelovježba, a pod uvjetom da imaju prilike trčati nesputano, bez uzice, kod kuće će u pravilu biti mirni. Goniče se većinom ne može odučiti od gonjenja manjih životinja. Tragači su uzgojeni da love slijedeći trag. Omiljene pasmine među tragačima su baset i bigl. Premda su snažnije građeni od goniča (nerijetko imaju velike viseće uši za koje se smatra da pomažu usmjeriti miris prema nosnicama), vrlo živahni i jako izdržljivi. Odlučno će poći za mirisnim tragom kao što će gonič pojuriti za plijenom koji je primijetio pa ih valja držati na uzici svugdje gdje bi podulja potraga mogla izazvati nevolje.

4.3.3. Radni psi

Skupina radnih pasa odnosi se na cijeli spektar poslova, među kojima su čuvanje, vuča te traženje i spašavanje, te cijeli raspon pasmina, od rotvajlera do haskija. Većina radnih pasa pripada skupini velikih pasmina s prikladno velikim osobnostima. Zajedničko im je što imaju obilje snage i potrebu za strpljivim i ustrajnim odgojem. Kada im je ta potreba zadovoljena, mogu biti sjajni ljubimci, ali su prekrupni i presnažni za neiskusne vlasnike.

4.3.4. Terijeri

Terijeri su se razvili od goniča – izgledom su njemački jazavčari klasičan primjer goniča po tragu, a minijturni i patuljasti postali su selektivnim uzgojem. Uzgoj se bavi i osobnošću – agresivni instinkt terijera je pojačan tako da mogu neumorno i učinkovito obavljati posao, bez uzmicanja, kad se suoče s lisicom ili jazavcem. Ne postoji skupina pasa vještija u kopanju tunela od terijera jer se rado upuštaju u borbu s podzemnim sisavcima na teritoriju svog protivnika. Ti su psi uzgojeni da budu samostalni i izdržljivi što im omogućuje da gone raznu divljač, od lisica do

štakora. Terijeri su predani cilju i nerijetko borbeni. U tu skupinu pripadaju neki od kopača i lajavaca u psećem carstvu. Omiljeni su kućni ljubimci iako su zahtjevni za dresuru i unatoč osebnom karakteru, obično nisu najkrotkija pasmina.

4.3.5. Patuljaste pasmine

Patuljaste pasmine su psi za pratnju. U posljednje vrijeme započelo se znanstveno istraživati ulogu psa kao pratitelja. Društvo psa nije samo pokazivanje bogatstva srednje klase. Psi su najomiljenije društvo na svijetu, bez obzira na kulturno i ekonomsko bogatstvo određenog kraja. Kao što se može pretpostaviti, pasa u toj skupini ima od vrlo malih do posve minijaturnih pa se mogu uklopiti u živote većine vlasnika. U ovu skupinu pripadaju kontinentalni patuljasti španijeli, mopsevi, čivave i njemački patuljasti špicevi (pomeranci). Pametni su pa ih je jednostavno odgojiti. Često su živahni, a zbog sitne građe im ne treba puno kretanja. Neki su presitni i prekrhki da bi bili dobro društvo maloj djeci. Vole biti s vlasnikom koji je posvećen samo njima, dakle kao psima za samce. Unatoč maloj veličini, mnoge od tih pasmina imaju veliko samopouzdanje i vrlo razvijen osjećaj o vlastitoj važnosti. Stoga ih je važno temeljito odgojiti i socijalizirati.

4.3.6. Ovčari

Psi koje ubrajamo u skupinu ovčarskih pasa ili pastirskih pasa, uzgajali su se radi čuvanja razne stoke, od ovaca do krava. Čuvanje čovjekove nastambe ili gospodarstva prirodan je način ponašanja ovčara. To su vrste poput njemačkog ovčara, belgijskog dugodlakog ovčara i velškog korgija. Općenito su živahni i pametni psi koji su ugodni kao društvo. Potrebna im je tjelesna i umna aktivnost pa nipošto nisu razborit izbor za vlasnike koji se malo kreću. Bitan je pravilan odgoj i socijalizacija kako bi postali dobri obiteljski ljubimci.

4.3.7. Ostali psi

U ovu skupinu ubrajaju se razne pasmine koje imaju malo zajedničkih obilježja. Dok pripadnost psa nekoj drugoj skupini mogućem vlasniku može dati predodžbu što očekivati u smislu uzgojne povijesti, to sa psima iz te skupine nije slučaj. To su primjerice, pudli, šnauceri i dalmatinski psi, a svaka od tih pasmina ima različit karakter.

4.3.8. Razne nesvrstane pasmine

Ovi psi, iako su općeprihvaćeni kao psi s rodovnikom, ti psi nisu prošli stroge uvjete za priznavanje pasmine. To samo po sebi nema osobitu važnost. Jedna takva pasmina je primjerice terijer Jacka Russella koji je na popis priznatih pasmina dospjela tek nedavno, no bez obzira na to, stekla je popularnost kao ljubimac. Ako vas zanima neka pasmina koja još nije na popisu, treba je istražiti posebno. (Collins, 2013.)

4.4. Psi u službi čovjeka

Čim je pas odabrao živjeti u blizini ljudskog naselja, počeo se služiti čovjekovim potrebama. Prvobitno je služio kao pas čuvar, no uskoro je počeo pratiti lovce u gonjenju divljači. Pastiri su koristili pse za čuvanje, a potom i za okupljanje stada. Diljem sjeverne polutke psi su korišteni kao životinje za vuču kola i saonica. Stoljećima se psi koriste za različite vojne namjene dok se danas javljaju i nove uloge. Psi se treniraju da gledaju za slijepce, slušaju za gluhe, pomažu invalidnim osobama, otkrivaju zabranjene droge na aerodromima te za službe spašavanja. Od davnina je poznato da psi za ljude obavljaju razne poslove: od čuvanja imanja i stada, vuče saonica do lova. U prošlom stoljeću se počelo pojavljivati sve više i više poslova za koje su psi prikladni, kao što nam je prikazano na slici 4 to su npr. psi kao terapija ili psi vodiči slijepih osoba.

Slika 4. Psi u službi čovjeka (<http://slobodni.net/content/psi-u-slu%C5%BEbi-%C4%8Dovjeka-263/>, 22.8.2018.)

4.4.1. Psi kao terapija

Vlasnici pasa rjeđe odlaze k liječniku nego ljudi koji nemaju pse te uzimaju manje lijekova i rjeđe ih muče zdravstveni problemi. Ukratko, psi su dobri za ljude jer ne samo da nas tjeraju da se više krećemo, već utječu i na naše bolje psihičko stanje i za neke je pse to poboljšanje kod čovjeka u jednu ruku postao posao. U Velikoj Britaniji „psi za terapiju“ mirni su kućni ljubimci koji često posjećuju ljude smještene u bolnicama, staračkim domovima. Osobe koje su smještene u ove institucije mogu pse koji ih posjećuju gladiti, a dodir je najviše podcijenjen ljudski osjet ovih ljudi. Ovi psi stoga igraju važnu ulogu u njihovim životima. (Fogle, 2004.)

4.4.2. Psi za potragu i spašavanje

Psi za pronalaženje preživjelih u ruševinama, lavinama i za spašavanje u planini obavljaju važne zadatke. To su većinom kućni ljubimci istrenirani za ovakve zadatke kada zatreba. Potraga i spašavanje ozbiljna je verzija igre „sakrij i traži“ u kojoj pas koristi svoje sposobnosti njuha kako bi pronašao izgubljenu osobu. Veliki psi, posebno graničarski koli, profesionalno se koriste za spašavanje i potragu. Po japanskim iskustvima i manje je pse moguće obučiti za ovaj važan zadatak. (Fogle, 2004.) Slika 5 prikazuje vatrogasca i psa za spašavanje koji su članovi K-9 tima JPVP Osijek.

Slika 5. K-9 tim JPVP Osijek (<http://www.hvz.hr/potrazni-psi-u-vatrogastvu/>, 23.8.2018.)

5. TERAPIJSKI I REHABILITACIJSKI PSI

5.1. Koje pasmine i zašto?

Golem je broj pasa među kojima možemo birati, pa je važno birati oprezno, prema svojim interesima, načinu života te trenutnim i budućim okolnostima. Treba razmotriti razlike između podizanja šteneta ili nabave odraslog psa. Također treba razmisliti o prednostima i nedostacima oba spola, te za i protiv sterilizacije. Zatim potrebno je razmisliti o veličini – velikim psima nije nužno potrebno više tjelovježbe nego malima, no gotovo uvijek im treba više prostora. Zlatni retriever i labrador retriever dvije su pasmine koje su u svijetu, ali i u Hrvatskoj, najčešće u primjeni kao terapijski i rehabilitacijski psi. U posljednje vrijeme obučavaju se i križanci labrador retrievera i zlatnih retrievera.³

Fogle u svom priručniku „Pas“, narav zlatnih retrievera i labrador retrievera opisuje kao blagu, ali pouzdanu i punu dobrih reakcija. Također, kaže da su veseli, zabavni, odani pratioci te jako strpljivi i blagi s djecom i ostalim ukućanima. (Fogle, 2004.) Upravo zbog tih i drugih

³ <http://www.suprazdravlje.hr/clanak/1067/44/dan-pasa-vodica-psi-pomagaci-terapijski-i-rehabilitacijski-psi>

psihičkih, ali i fizičkih karakteristika, ove vrste najbolje su za obavljanje zadatka terapijskog i rehabilitacijskog psa. Ovi psi moraju biti stabilne naravi, sposobni učiti, razumijevati i poštivati naredbe.⁴

5.2. Zlatni retriever

Ova atraktivna pasmina prvi put se pojavila u Velikoj Britaniji u drugoj polovici 19. stoljeća križanjem svijetloga dugodlakog retrievera s danas izumrlim otweed water španijelom. Prvi puta su sudjelovali na izložbi 1908. godine. Uzgojen je da bi nalazio i donosio močvarne ptice, a izaziva simpatije jer je vrlo blag i jako će rijetko ugristi. Ima nekoliko uzgojnih linija, jedna koja se koristi kao lovački pas, druga za rad u polju, ali i kućni i izložbeni psi koji su najčešći. Također postoji i još jedna linija gdje su psi trenirani i stvoreni isključivo za pomoć slijepim i invalidnim osobama. Nažalost, u nekih linija su se zbog popularnosti pojavili i nasljedni defekti, npr. alergijska kožna stanja, problemi s očima, a može i ugristi zbog razdražljivosti. (Fogle, 2004.)

Slika 6. Zlatni retriever i dijete (<https://www.index.hr/ljubimci/clanak/Pas-za-obitelj---Koje-se-pasmine-najbolje-slazu-s-djecom-i-obiteljskim-ritmom/704102.aspx>, 23.8.2018.)

Vanjski izgled zlatnog retrievera ima karakteristična tjelesna obilježja – imaju široku i proporcionalnu lubanju na kojoj su tamnosmeđe oči okružene tamnim rubom te su prijateljskog izraza i simpatična. Na vrhu gubice je veliki, crn nos, uši su proporcionalne, preklopljene te

⁴ <http://www.royalcanin.com.hr/stene-i-odrasli-pas/pas/psi-u-sluzbi-covjeka/terapijski-psi-i-vodici-slijepih-osoba>

postavljene u razini očiju. Vrat je pravilan i mišićav, a koža na njemu mlohava. Tijelo je snažno i skladno se kreće te dobro uravnoteženo. Prednji udovi su jako čupavi, stražnje noge mišićave i prekrivene debelom kožom te gustom dlakom, dok su mačja stopala puna dlake koja raste između jastučića. Dlaka je u gornjem dijelu ravna ili valovita s gustom nepromočivom poddlakom. Rep nošen ravno ili lagano zakrivljen. Boja dlake varira od krem do zlatne, a s godinama posvjetljuje.

Životna dob varira mu od 12 do 13 godina. Raspon težine kreće se od oko otprilike 27 do 36 kila, dok je raspon visine od oko 51 do 61 centimetar. (Fogle, 2005.)

5.3. Labrador retriever

Ova pasmina potječe iz Kanade, a porijeklo vuče iz regije St. John's u Newfoundlandu iz 19. stoljeća. Ondje su ga nazivali „malim vodenim psom“. Kasnije je s trgovcima usoljenim bakalom došao do luke Poole u Engleskoj, gdje su ga lokalni zemljoposjednici uzgojili psa kojeg su počeli koristiti za lov. Labrador retriever idealan je obiteljski prijatelj, dobre je naravi i voli ugađati, ujedno voli život u obitelji. Uz sve to veseo je, zabavan i odan pratilac. Blag je prema djeci i drugim kućnim ljubimcima. Ova pasmina traži dosta kretanja te uživa u plivanju. Snažan je i zaigran ljubitelj vode. Mnogi pojedinci u životu odstupaju od slike koja o njima vlada. Neki pate od nasljednih katarakti, artritisa kukova i laktova, a po temperamentu su čak vrlo tvrdoglavi. Unatoč tome, ovo je jedna od najodanijih i najpouzdanijih pasmina na svijetu. (Fogle, 2004.)

Slika 7. Labrador retriever - odrasli psi u mogućim nijansama boja (<https://dogtime.com/dog-breeds/labrador-retriever#/slide/1>, 23.8.2018.)

Tjelesna obilježja ove pasmine govore da ima široku lubanju na kojoj je naglašen stop tako da lubanja nije u ravnoj liniji s nosom koji je velik te su nosnice dobro razvijene. Čeljusti su snažne i srednje dužine. Oči su smeđe ili boje lješnjaka i srednje veličine. Uši su nisko postavljene i padaju prema glavi. Labrador retriever je snažne građe i skladnih proporcija sa snažnim i dubokim prsnim košem. Prednje noge su primjereno koščate i ravne od ramena do tla, dok su stopala zaobljena i nabijena. Gornja dlaka na tijelu je kratka, gusta i prilično tvrda dok je poddlaka meka i nepromočiva. Može biti žute, srednje – smeđe ili crne boje. Rep je srednje dužine, vrlo debeo u dnu i postupno se sužava prema vrhu. Pokriven je gustom dlakom i nema čuperaka.

Životna dob je otprilike od oko 12 do 13 godina. Raspon težine je od oko 25 do 34 kile, dok je raspon visine od oko 54 do 57 centimetara. (Fogle, 2005.)

6. PROGRAM SOCIJALIZACIJE PASA

Prije programa socijalizacije pasa, provodi se program uzgoja baziran na već navedenim pasminama zlatnog retrievera i labrador retrievera te štenadi dobivenom križanjem tih dviju pasmina. Cilj samog uzgoja je stvaranje što boljih mentalnih i radnih sposobnosti pasa te isključivanje nepoželjnih nasljednih osobina i zdravstvenih problema koji utječu na radne sposobnosti pasa.

Program socijalizacije započinje odabirom šteneta (u dobi od 6 - 8 tjedana) i testiranjem njegovih nasljednih predispozicija.⁵ „Razdoblje od 3. do 16. tjedna starosti najvažnije je za stvaranje karaktera šteneta i upravo je zbog toga neophodno da se u to doba, njegovom odgoju i socijalizaciji (privikavanju na sve nove stvari i osobe iz njegove okoline) posveti maksimalna pažnja. Prvo to radi majka u leglu, zatim bi to trebao činiti uzgajivač šteneta, a onda vi.“ (Bolha, 2014.: 115)

Štene razumije već pri početku socijalizacije da je čopor s vođom najvažniji dio njegova života i to je naučilo od majke koja je vođa svojeg čopora. Najbitnija stvar koju svaki vlasnik treba zapamtiti je da nikada nema razlog da udari štene ili odraslog psa što god on napravio. Grubo podizanje sa tla i intonacija riječi dovoljne su za nešto što je loše pas napravio. Osim toga bitno je da štenetu ne uskraćujete svoju blizinu i toplinu čovjeka. Slika 8 prikazuje štence spremne za proces socijalizacije.

---

⁵ <http://czrs.hr/programi/socijalizacija/>

Slika 8. Štenci (<http://czrs.hr/studijsko-putovanje-u-englesku-2015/>, 24.8.2018.)

Socijalizacija ukratko znači navikavanje i upoznavanje šteneta na blag i ugodan način sa novim stvarima, ljudima, mirisima i sl. (Bolha, 2014.) Socijalizacija znači i odrastanje šteneta u zrelu jedinku s izgrađenom osobnošću koja se je privikla na sve životne okolnosti i sredine u kojima bi se budući korisnik psa pomagača mogao naći.

Za program socijalizacije odabrano štene svoju prvu godinu provodi u volonterskoj obitelji. Ondje se navikava na sve situacije i okolnosti u kojima čovjek živi te usvaja pravila ponašanja i poslušnosti. Silver, centar za rehabilitaciju u Hrvatskoj, tijekom socijalizacije pruža stručnu pomoć i podmiruje sve troškove prehrane, opreme i liječenja psa. Silver se brine za volonterske obitelji i štence smještene u obitelji od 2 mjeseca do 16-18 mjeseci.

Kada završi program socijalizacije uzgojni psi ostaju smješteni u volonterske obitelji. Ženke ostaju u programu do 8 godina starosti i poslije toga se umirovljuju. Druženje sa volonterskom obitelji nastavlja se vikendom kada pas ode na školovanje, Školovanje, traje osam mjeseci. Program školovanja terapijskog psa obuhvaća procjenu kandidata na temelju koje se odabire pas koji će po temperamentnim i radnim karakteristikama odgovarati korisniku. Za rad s terapijskim psom roditelji djece s poteškoćama moraju proći obuku. Obuka se provodi kroz individualni rad u trajanju od 4 tjedna u centru za rehabilitaciju i mjestu življenja korisnika i u taj se rad uključuje korisnik odnosno dijete.

Program školovanja rehabilitacijskog psa također uključuje procjenu kandidata na temelju koje se odabire odgovarajući pas. Provođi se osposobljavanje tima korisnik-rehabilitacijski pas kroz individualni rad u trajanju od 7 tjedana u centru za rehabilitaciju i mjestu življenja korisnika.⁶

Kada je riječ o socijalizaciji mnogi ljudi koji imaju dijete s teškoćama u razvoju željeli bi biti socijalizirani i nakon socijalizacije zadržati psa kao terapijskog ali to nije moguće jer pas mora proći određeni trening da bi postao terapijski. Rizično je jer se nikad ne zna hoće li pas proći testiranje da bi išao u program školovanja. Da bi došli na listu čekanja za psa pomagača potrebno je poslati svu potrebnu dokumentaciju u centar za rehabilitaciju. U programu dodjele terapijskog psa lista čekanja za procjenu je oko 2 godine. Dolazak na red ovisi o rednom broju na tablici liste te o broju pasa koji su trenutno u treningu. Nakon procjene potrebno je odabrati psa koji odgovara potrebama i karakteru korisnika pa je teško reći u kojem će trenutku korisniku pas biti dodijeljen. Lista čekanja za procjenu u programu dodjele rehabilitacijskog psa je oko pola godine. Ukoliko korisnik udovoljava uključivanju u program, odabire se pas koji odgovara korisniku.⁷

---

⁶ <http://czrs.hr/programi/socijalizacija/>

⁷ <http://czrs.hr/centar-za-rehabilitaciju-silver/pitanja-i-odgovori/>

7. O TERAPIJSKIM PSIMA

Terapijski psi su školovani psi s terapijskom i namjenom pomaganja. Cilj im je poticanje razvojnih procesa djece/mladih osoba s teškoćama u razvoju. Po završetku školovanja pas ima dvije uloge: pas pomagač ili pas motivator. Pas pomagač pomaže djetetu s teškoćama u razvoju pri različitim radnjama kao što su kretanje, dodavanje predmeta, pomoć u svakodnevnim zadacima i drugo, ovisno o individualnim potrebama i mogućnostima djeteta. Pas motivator motivira u svakodnevnim aktivnostima i terapijskim procesima u koje je dijete s teškoćama uključeno.

Terapijski psi dodjeljuju se obitelji koja ima dijete s teškoćama u razvoju i vrlo je važno da jedan od roditelja/skrbnika prođe obuku i postane voditelj psa te vodi svakodnevnu interakciju djeteta sa terapijskim psom. Uz to, dodjeljuje se i u škole i druge ustanove gdje ima stručni voditelj s obukom koji radi individualno ili u skupinama djece s teškoćama u razvoju uključujući u rad terapijskog psa. Slika 9 predstavlja dječaka s Down sindromom s terapijskim psom.

Slika 9. Terapijski pas (<http://czrs.hr/programi/terapijski-pas/>, 25.8.2018.)

Školovanje terapijskog psa traje 8 mjeseci, a sadržava osnovne vježbe poslušnosti dok se trening definira prema potrebama svakog korisnika ovisno o teškoćama koje ima. Radni vijek takvog psa je 7 - 8 godina te se poslije procjene pas umirovljuje prema procjeni stručnog tima.⁸

---

⁸ <http://czrs.hr/programi/terapijski-pas/>

8. O REHABILITACIJSKIM PSIMA

Rehabilitacijski pas je školovani pas koji svakodnevno pomaže svom korisniku. To može biti teško pokretna osoba ili osoba u invalidskim kolicima. Školovanje traje 8 mjeseci i obuhvaća vježbe poslušnosti, donošenje stvari, pritiskanje njuškom i šapom (npr. paljenje i gašenje svjetla), vježbe pozicioniranja u odnosu na invalidska kolica, povlačenje (npr. podizanje osobe iz ležećeg položaja), pomoć pri skidanju, povlačenje invalidskih kolica do korisnika te lajanje na komandu (privlačenje pozornosti, tj. alarmiranje). Zadnje mjesece školovanja rehabilitacijskog psa se usmjerava ciljano prema potrebama i mogućnostima budućeg korisnika. Radni vijek rehabilitacijskog psa je 7 do 8 godina nakon čega se pas prema procjeni stručnog tima umirovljuje. Stoga, rehabilitacijski pas svom korisniku omogućuje ostvarenje nezavisnijeg i kvalitetnijeg života. Prisustvom rehabilitacijskog psa u životu pojedinca nerijetko se ruše socijalne barijere.⁹ Slika 10 prikazuje rehabilitacijskog psa koji otvara vrata kako bi pomogao.

Slika 10. Rehabilitacijski pas (<http://czrs.hr/programi/rehabilitacijski-pas/>, 23.8.2018.)

⁹ <http://czrs.hr/programi/rehabilitacijski-pas/>

9. UTJECAJ NA RAZLIČITE ASPEKTE RAZVOJA

Terapijski i rehabilitacijski psi imaju pozitivan utjecaj na različite aspekte razvoja i to potvrđuju brojna istraživanja. Njih možemo podijeliti na sljedeći način:

9.1. Utjecaj na fizički razvoj

Kada provodimo ciljane i specijalizirane vježbe u terapijskim i rehabilitacijskim postupcima potiče se fizički razvoj kod osoba s poteškoćama. Uključivanje terapijskog psa djeluje na poticanje mikromotorike i makromotorike tijela. Međutim, druženjem s terapijskim psom izvode se vježbe kao npr. bacanje loptice ili manipuliranje predmetima koji su uz psa, puzanje, dizanje ili hodanje uz psa, vođenje i usmjeravanje psa i druge aktivnosti s psima. Ove vježbe postaju dio terapijskog i rehabilitacijskog procesa koji se odvija uz igru i zabavu. To na klijente dobro utječe jer su opušteni i motivirani što pridonosi bržem usvajanju određenih vještina. Djeluje se na razne aspekte fizičkog razvoja: razvijanje osjetnih modaliteta, zadovoljavanje potrebe za dodirrom, poboljšanje i razvoj fine i grube motorike, smanjenje napetosti mišića, ravnomjerno disanje, poboljšanje ravnoteže kod stajanja i hodanja, kontrola kretanja te mnoge druge.

9.2. Utjecaj na socijalni razvoj

Ljudi pokazuju interes za psa pomagača, bez obzira imaju li psa ili ne. Pas koji ima određenu oznaku, ima i pristup javnim prostorima i površinama. Takav pas zbog potrebe svog korisnika često privlači pozornost okoline. Pas lako može postati univerzalna tema razgovora na ulici, poslu te raznim mjestima, a to najbolje znaju vlasnici pasa. Može se reći da prisutnost psa potiče komunikaciju. Kod korisnika koji imaju poteškoća u socijalnom funkcioniranju terapijski pas se može koristiti za pojačavanje i razvijanje komunikacijskih vještina, smanjenje socijalne izolacije, poticanje pozitivnog socijalnog ponašanja, ali i zajedništva i ugone u društvu.

9.3. Utjecaj na emocionalno-psihološki razvoj

Osobe koje imaju poteškoće u razvoju bore se sa svojim emocijama na određen način. To se dešava zbog različitosti koja ih obilježava u odnosu na druge ljude odnosno njihovu okolinu. Uključivanjem terapijskog psa, klijenti se susreću sa živim bićem koje ih prihvaća bez obzira na

tjelesno oštećenje, mentalnu retardaciju, teškoće u govoru ili neki drugi poremećaj. Najvažniji dio komunikacije sa psom su neverbalni segmenti komunikacije kao npr. poruke koje osoba šalje psu pokazivanjem svog emocionalnog stanja i zanimanjem za psa. Komunikacija kod pasa funkcionira dodirrom, pogledom, mahanjem repa, pomicanjem očiju, guranje nosom i zvukovima. Kada klijent pokaže zanimanje za psa, voditelj psa ili terapeut psa će usmjeriti takvog psa prema osobi na način na koji misli da je osobi potrebno. Klijent i terapijski pas družu se tijekom terapije i to druženje kod klijenta izaziva osjećaj sigurnosti, bezuvjetnog prihvaćanja te nestaje strah od odbijanja i osuđivanja. Također time potiče se prijateljstvo, suosjećanje, pozitivno raspoloženje, ali i povjerenje, ljubav i samopoštovanje. Pas klijentu pruža emocionalna potporu i smanjuje se anksioznost, depresija i naučena bespomoćnost.

9.4. Utjecaj na kognitivno-emocionalni razvoj i ponašanje

Podizanje raspoloženja i interesa za rad te osnaživanje procesa učenja i pamćenja ostvaruju se podizanjem nivoa motivacije. Ako se između klijenta i psa ostvari kvalitetan i pozitivan odnos, interes za psa će rasti, ali i osjećaj brige za psa. Kada psa uključimo u terapijski proces pojačat će se empatija i tako će klijent učiti identificirati i razumijevati tuđe osjećaje i potrebe. Terapijski pas tada postaje katalizator za učenje i poučavanje, pomoć kod kratkoročnog i dugoročnog pamćenja, motivacijsko sredstvo za poboljšavanje i razvoj znanja o konceptima te čimbenik koji smanjuje dosadu. Pas time povećava koncentraciju, raspon pozornosti i motivaciju kod klijenta. Možemo reći da je pas dio spontanijih reakcija koje izazivaju pozitivne oblike ponašanja (smijeh, igra...). Tim pozitivnim oblicima ponašanja smanjuje se agresivno ponašanje i tako pas postaje sigurna luka u kojoj osoba postaje sigurnija prema sebi, ali i drugima.

9.5. Utjecaj na duhovni razvoj

Aspekti koji su zajednički psima i ljudima, djeca i odrasli najbolje uočavaju, kao i brojne razlike koje nas obilježavaju. Pod tim se misli samo na religijski aspekt duhovnosti, već na osjećaj jedinstva sa životom i stvaranjem, ali i o životnim potrebama gdje djeca i odrasli mogu ostvariti dublju povezanost s psom. (Katalenić, 2013.)

10. TERAPIJSKI I REHABILITACIJSKI PSI U HRVATSKOJ

1990. godine je osnovana Hrvatska udruga za školovanje pasa vodiča i mobilitet i tada je u Hrvatskoj započelo provođenje programa dodjele pasa pomagača. Udruga je u to doba školovala isključivo pse vodiče i od tog se trenutka počelo razmišljati o uključivanju životinja (posebno pasa) u živote osoba s invaliditetom. Provedba programa školovanja i dodjele terapijskih i rehabilitacijskih pasa započela je tijekom 2002. godine. Do tada se u Hrvatskoj razvio poprilično visok stupanj svijesti o mogućnosti uključivanja pasa pomagača u živote osoba s invaliditetom i to kroz ulogu pasa vodiča slijepih i slabovidnih osoba.

U Hrvatskoj se počeo razvijati pristup u radu s djecom s teškoćama u razvoju. „S obzirom na prirodu pasa, koja uključuje karakteristike privrženosti, tolerancije i želje za interakcijom, te uz vještine stečene procesom školovanja, utjecaj terapijskih pasa očituje se kroz poticanje na komunikaciju izazivanjem specifičnih i ciljanih ponašanja, pokreta u radnji koje se klasičnim terapijskim postupcima ponekad ne mogu izazvati.“ (Katalenić, 2013.:11) Da bi se programi provodili što kvalitetnije, potrebno je provoditi aktivnosti prema određenim standardima. U Hrvatskoj nemamo definirane nacionalne standarde za pružanje usluga korisnicima pasa pomagača. Međutim, Hrvatska udruga za školovanje pasa vodiča i mobilitet u svom radu poštuje standarde tih organizacija te tako potvrđuje kvalitetu usluga koje pruža. Kao članica određenih međunarodnih organizacija, Udruga daje aktivan doprinos razvoju pokreta pasa pomagača u Europi te svijetu. Udruga redovito organizira radionice i predavanja u raznim institucijama kako bi se ideja uvođenja pasa pomagača prenijela što većem broju ljudi. Odnos i zainteresiranost specijaliziranih ustanova olakšavaju nam provođenje edukativnih aktivnosti. (Katalenić, 2013.)

11. DIJETE I PAS – GRANICE MORAJU POSTOJATI

Ova tema zasluži najveću pozornost bez obzira jeste li roditelj ili ne i imate li psa ili ga planirate imati. Odnos psa i djeteta je poseban i pritom se mora voditi računa o osnovnim pravilima koja se moraju poštovati kada se na jednom mjestu, zajedno nađu pas i dijete. Dijete se mora naučiti da voli i poštuje svojeg psa. Dosljedno uvažavanje pravila ponašanja u odnosu dijete – pas može roditelju i djetetu osigurati prekrasne trenutke provedene u igri i šetnji sa psom. (Bolha, 2014.)

Roditelji ne smiju zaboraviti da kada jednom psa nabave da su oni odgovorni za sigurnost djeteta. Većina djece voli pse i koristi svaku priliku da im se približi. Kako bi se spriječile nezgode, djeci treba objasniti da ga pas može ugristi nehotice, u igri, jer koristi zube za ono za što mi imamo ruke. Ne treba pretjerivati u igri sa psom i primijetimo li da se tijekom igre pas pretjerano uzбудio treba prekinuti igru i pustiti psa da se malo odmori. (Bolha, 2014.)

Djeci također treba objasniti i naučiti ih da ne ulaze u dvorište u kojem je pas sam, da ne pružaju ruke kroz ogradu ili prozor da bi ga pogladili, a posebno da ne diraju vezanog psa i stvari koje mu pripadaju. Također ne smiju dirati psa dok jede, čak ni svojeg. Takvi podražaji uglavnom kod pasa izazivaju strah i prema tome određenu reakciju. Primjereno uzrastu djeteta, može ga se naučiti da prepozna znakove upozorenja (uši priljubljene uz glavu, nakostriješena dlaka na leđima, režanje, lavež sa zubima) koje nam psi pokazuju i što treba učiniti u tom slučaju, primjerice, prestati raditi ono što trenutno radi a psu se vjerojatno to ne sviđa, umiriti se, povući se vrlo polako.

Za život sa psom važno je da roditelji postave granice i usvoje osnovna pravila ponašanja prema psu i usmjere ponašanje djeteta prema psu. Kao osnovno, nikad se ne smije ostaviti psa i dijete same. Životinje imaju granice, čak i one najstrpljivije. Psa se treba odgojiti i najprije njime mora vladati vlasnik (roditelj), a zatim naučiti tome dijete. Dijete treba uključiti u brigu o psu. Posebno je važno pohvaliti psa za dobro ponašanje i tako ga poticati. Da bi se mogli igrati sa psom, djecu je potrebno naučiti sljedeća osnovna pravila:

„- Ne viči na psa, ne trči, ne skači prema njemu. Mazi ga nježno od glave prema repu i budi strpljiv sa psom.

- Ne tuci psa, nemoj skakati na njega, ne jaši psa kao konja, ne gazi mu po nogama, ne vuci ga za rep i uši.

- Pas nije igračka, nemoj ga oblačiti u odjeću za lutke, ne vješaj mu ogrlice ili naušnice, ne stavljaš mu naočale, nemoj mu davati svoje igračke i ne oduzimaj mu njegove igračke.

- Pusti psa da spava, nemoj sjediti u njegovoj košari, ne nudi ga hranom dok spava, ne guraj mu igračke u košaru i ne pokušavaj ga probuditi.

- Pohvali psa, kad pas učini nešto dobro, reci mu „Bravo!“, a kada učini nešto loše, reci mu „Ne!“ ili „Fuj!“.

- Ne hrani psa svojom hranom, ne daj mu sokove, mlijeko, kekse, čokoladu.“
(Bolha, 2014.:137)

12. ZAKLJUČAK

Djeca i životinje po mnogo tome su slični, a istraživanja su pokazala da je dijete bliže životinji od odraslog čovjeka. Ono pomoću životinje počinje razlikovati svijet oko sebe i podizati samopouzdanje, osjećajnost, ustrajnost, odgovornost te komunikaciju i inteligenciju. Životinje kod djece pomažu u smanjivanju usamljenosti te pobuđuju osjećaje za druge. Životinje djeci često postaju najbolji prijatelji. Psi su dobri za ljude jer nas tjeraju da se krećemo, ali utječu i na naše psihičko stanje. Zlatni retriveri i labrador retriveri najbolje su vrste za obavljanje zadatka terapijskog i rehabilitacijskog psa zbog svoje stabilne i blage naravi. Terapijski i rehabilitacijski psi imaju pozitivan utjecaj na fizički, socijalni, emocionalno-psihološki, duhovni, kognitivno-emocionalni razvoj i ponašanje. Oni potiču razvojne procese kod osoba s teškoćama, pomažu pri kretanju, dodavanju predmeta te pomaganju u svakodnevnim zadacima ovisno o potrebama djeteta. Rehabilitacijski pas svakodnevno pomaže svom korisniku i omogućava nezavisniji i kvalitetniji život. Uz sve to u Hrvatskoj je 1990. godine osnovana Hrvatska udruga za školovanje pasa vodiča i mobilitet te je započelo provođenje programa dodjele pasa pomagača. Cilj mog diplomskog rada je da djeca nauče u kojim sve aspektima ljudskog života pas može sudjelovati i pomoći čovjeku. Želim ovim radom potaći razvoj humanosti, ljubavi prema životinji te svijesti o potrebama osoba s poteškoćama. Možemo reći da je nevjerojatno koliko je nesebična i velika životinjska ljubav. Pas je životinja koja jako pati zbog gubitka gospodara te se za psa s pravom kaže da je jedina životinja koja više voli neko drugo biće nego sebe.

13. LITERATURA:

1. Bolha, V. (2014.). *Psima s ljubavlju – odgoj i školovanje*. Rijeka. Dušević & Kršovnik d.o.o.
2. Chernak McElroy, S. (2002.). *Životinje kao učitelji i iscjelitelji*. Zagreb: V.B.Z. studio
3. Coates, M. (2012.). *Komuniciranje sa životinjama*. Zagreb: Planetopija
4. Collins, S. (2013.). *Moj pas –Priručnik*. Zagreb: Znanje
5. Elphick, J., Green, J., Taylor, B., Walker, R. (2001.). *Enciklopedija životinja*. Zagreb: ZNANJE d.d.
6. Fogle, B. (2004.). *Pas – Priručnik za vlasnike*. Zagreb: Profil
7. Fogle, B. (2005.). *Nova enciklopedija pasa*. Rijeka: Leo –commerce
8. Katalenić, L. (2013.). *Terapijski psi u Hrvatskoj*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske
9. Laća, J. (2002.). *Životinjski svijet u 1000 pitanja i odgovora*, Zagreb: MOSTA d.o.o.
10. Visković, N. (2009.). *Kulturna zoologija*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk
11. *Animal-assisted therapy: An exploration of its history, healing benefits, and how skilled Nursing facilities can set up programs*. Pribavljeno 20.8.2018., sa <http://www.annalsoflongtermcare.com/article/animal-assisted-therapy-exploration-its-history-healing-benefits-and-how-skilled-nursing>
12. *Centar za rehabilitaciju Silver*. Pribavljeno 24.8.2018., sa <http://czrs.hr/centar-za-rehabilitaciju-silver/>
13. *Dan pasa vodiča: psi pomagači, terapijski i rehabilitacijski psi*. Pribavljeno 23.8.2018., sa <http://www.suprazdravlje.hr/clanak/1067/44/dan-pasa-vodica-psi-pomagaci-terapijski-i-rehabilitacijski-psi>
14. *Najčešća pitanja*. Pribavljeno 24.8.2018., sa <http://czrs.hr/centar-za-rehabilitaciju-silver/pitanja-i-odgovori/>

15. *Psi u službi čovjeka*. Pribavljeno 23.8.2018., sa <http://www.royalcanin.com.hr/stene-i-odrasli-pas/pas/psi-u-sluzbi-covjeka/terapijski-psi-i-vodici-slijepih-osoba>
16. *Rehabilitacijski pas*. Pribavljeno 25.8.2018., sa <http://czrs.hr/programi/rehabilitacijski-pas/>
17. *Socijalizacija*. Pribavljeno 24.8.2018., sa <http://czrs.hr/programi/socijalizacija/>
18. *Terapijski pas*. Pribavljeno 25.8.2018., sa <http://czrs.hr/programi/terapijski-pas/>